

Delovno gradivo pripravljeno v okviru projekta »Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitev digitalno podprtih učnih mest 2022–2026«

Koncept prenove Izhodišč za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja

Delovno gradivo

September 2023

PRI PRIPRAVI POROČILA SO SODELOVALI:

Sodelavci Centra RS za poklicno izobraževanje:

Darko Mali, Helena Žnidarič, mag. Metod Češarek, Anja Dolžan

Zunanji sodelavci:

dr. Klara Skubic Ermenc, dr. Danijela Makovec Radovan, mag. Slava Pevec Grm

Urednik:

Darko Mali

Jezikovni pregled:

Gradivo ni jezikovno pregledano.

Center RS za poklicno izobraževanje

Ljubljana, september 2023

Projekt sofinancirata Republika Slovenija, Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje in Evropska unija – NextGenerationEU. Projekt se izvaja skladno z načrtom v okviru razvojnega področja »Pametna, trajnostna in vključujoča rast«, komponente Krepitev kompetenc, zlasti digitalnih in tistih, ki jih zahtevajo novi poklici in zeleni prehod (C3 K5), ukrepov: reforma C. Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitev digitalno podprtih učnih mest in investicija G. Krepitev sodelovanja med izobraževalnim sistemom in trgom dela: projekt Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitev digitalno podprtih učnih mest.

Kazalo

1	Uvod.....	4
2	Značilnosti poklicnega in strokovnega izobraževanja	5
2.1	Poklicno in strokovno izobraževanje ima več funkcij	5
2.2	Poklicno in strokovno izobraževanje podpira spremembe v družbi in gospodarstvu.....	6
2.3	Začetno poklicno in strokovno izobraževanje je temelj za razvoj poklicnih karier posameznikov, nadaljnje izobraževanje in usposabljanje pa ga dopolnjuje in nadgrajuje	6
3	Modernizacija poklicnega in strokovnega izobraževanja v Sloveniji	7
3.1	Osrednji izzivi poklicnega in strokovnega izobraževanja v Sloveniji.....	7
3.2	Načela modernizacije sistem poklicnega in strokovnega izobraževanja.....	13
4	Smernice za pripravo izobraževalnih programov poklicnega in strokovnega izobraževanja	16
4.1	Socialno partnerski in sektorski pristop pri pripravi izobraževalnih programov	16
4.2	Cilji priprave izobraževalnih programov poklicnega in strokovnega izobraževanja	17
4.3	Strokovni moduli, povezovanje različnih vrst znanja oziroma kompetenc ...	21
4.4	Minimalni standard splošnoizobraževalnih predmetov	23
5	Predlog strukture revidiranih Izhodišč.....	24
6	Viri in literatura	25

1 Uvod

Trenutno se v Sloveniji izvaja več projektov, ki bodo vplivali na razvoj izobraževalnih programov poklicnega in strokovnega izobraževanja (PSI). V projektu *Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja, vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitve digitalnih učnih mest (2022–2026)* bomo poskušali vse pobude povezati in predstaviti celovit akcijski načrt modernizacije PSI. Pomemben korak pri tem je prenova Izhodišč za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja (v nadaljevanju Izhodišča).

Izhodišča so namenjena pripravljavcem novih oz. prenovljenih izobraževalnih programov in predstavljajo zavezujočo podlago. Prenovljena Izhodišča bodo vsebovala cilje in postopek priprave izobraževalnih programov, njihovo povezavo s poklicnimi standardi, koncept in strukturo izobraževalnih programov, minimalne standarde za pripravo predmetnikov ter strukturo katalogov znanja in izpitnih katalogov.

Izhodišča bo pripravila delovna skupina, ki jo bo imenoval minister, pristojen za izobraževanje. Sestavljena bo iz predstavnikov ministrstev, socialnih partnerjev (predstavnikov delodajalcev in delojemalcev) ter strokovnih institucij (CPI, ZRSS, ACS, Univerza v Ljubljani). Kot podlago za delo delovne skupine smo pripravili dokument, ki vključuje širši pogled na poklicno in strokovno izobraževanje, izzive in načela, ki jih je treba upoštevati pri modernizaciji PSI ter predlog ciljev in usmeritev za prenovno izobraževalnih programov.

V nadaljevanju bomo na podlagi usklajenih načel modernizacije in ciljev priprave izobraževalnih programov PSI pripravili še:

- metodološka izhodišča priprave izobraževalnih programov, katalogov znanja in izpitnih katalogov,
- usmeritve za pripravo posameznih vrst izobraževalnih programov (NPI, SPI, SSI, PTI, PT).

2 Značilnosti poklicnega in strokovnega izobraževanja

PSI v Sloveniji je globoko vpeto v srednješolsko izobraževanje ter predstavlja podsistem, v katerem si mladi lahko pridobijo prvi poklic in se obenem pripravijo na nadaljnji študij. V zadnjih letih se okrog 65 % generacije vpisuje v različne programe PSI. Po drugi strani pa je PSI del obsežnega področja poklicnega izobraževanja in usposabljanja, ki obsega tudi druge oblike formalnega izobraževanja na višjih ravneh, uveljavljen sistem Nacionalnih poklicnih kvalifikacij (NPK), drugih oblik neformalnega izobraževanja, obsežnega področja usposabljanja brezposelnih in usposabljanja zaposlenih na ministrstvih, zavodih in podjetjih ipd. Poudariti pa velja tudi, da je PSI v Sloveniji zavezano tudi k uresničevanju skupnih ciljev, ki si jih v zadnjih desetletjih postavljajo države članice Evropske unije.

2.1 Poklicno in strokovno izobraževanje ima več funkcij

Srednješolsko poklicno in strokovno izobraževanje je obsežen in razvejan del celotnega izobraževalnega sistema, ki pa ne predstavlja celote poklicnega in strokovnega izobraževanja. Pomemben del tega dela sistema zajema poklicno in strokovno izobraževanje odraslih, ki ga je smiselno misliti skupaj z izobraževanjem mladine, saj danes karierna pot posameznika precej presega začetno poklicno izobraževanje, za katerega se odločamo v obdobju mladostništva. Zato je treba o poklicnem in strokovnem izobraževanju razmišljati celostno, kot izobraževanje mladih ter (vseh skupin) odraslih.

Poklicno in strokovno izobraževanje ima torej več funkcij:

- poskrbeti mora, da učeči se pridobijo celovito poklicno izobrazbo in se s tem usposobijo za delo v (praviloma) široko zasnovanih poklicih;
- obenem celovita poklicna izobrazba pomeni tudi pridobljeno stopnjo izobrazbe, ki posameznika pripravi na nadaljnje izobraževanje in učenje;
- učečim se omogoča tudi pridobitev kompetenc za aktivno, sodelujoče in polno življenje v skupnosti, za soočanje z izzivi življenja v sodobni družbi ter osebno izpolnitev.

Poleg izpostavljenih funkcij lahko PSI razumemo tudi kot katalizator sprememb v izobraževanju, gospodarstvu ter družbi kot taki. Gre za vključujoč sistem, ki s konkretnimi ukrepi omogoča razvoj potencialov in podpira odličnost pri vseh, ki so vanj vključeni. Zato v PSI, upoštevajoč cilje in standarde, k učečim se pristopamo individualno, z odpiranjem možnosti in priložnosti vsem, tudi najranljivejšim. Tako mladim kot odraslim omogočamo pridobivanje poklicne izobrazbe, obenem pa zagotavljamo različne in prilagojene poti do pridobitve poklica. Pridobitev srednje poklicne ali strokovne izobrazbe naj postane standard, ki naj ga doseže vsak posameznik, ne glede na svoje značilnosti, starost ali življenjsko obdobje.

2.2 Poklicno in strokovno izobraževanje podpira spremembe v družbi in gospodarstvu

Povezovanje gospodarstva in šolstva je eden od temeljnih namenov PSI. Ta podsistem izobraževanja, ki pomembno prispeva k razvoju posameznika, je zasnovan tudi z namenom, da podpira gospodarstvo in odgovarja tako na njegove potrebe kot izzive, s katerimi se srečujemo kot družba. V prvi vrsti se povezava odvija pri usposobitvi učečih se za vstop na trg dela, kjer mora PSI smiselno slediti trendom, ki se odvijajo v procesih dela, organizaciji ter razvoju znotraj različnih panog, s pomembnim ozirom na izzive, ki jih prinaša digitalizacija družbe in gospodarstva, prehod v trajnostno gospodarstvo, podnebne spremembe, energetske prehode ter internacionalizacija. Ključno vlogo pri uresničevanju tega načela igra delujoče socialno partnerstvo.

2.3 Začetno poklicno in strokovno izobraževanje je temelj za razvoj poklicnih karier posameznikov, nadaljnje izobraževanje in usposabljanje pa ga dopolnjuje in nadgrajuje

Za posameznike, ki želijo začeti ali nadaljevati kariero v posameznem poklicu oziroma poklicnem področju, predstavlja ustrezno strukturirano večletno PSI temelj njihove poklicne usposobljenosti. Začetno PSI vsebuje široko temeljno poklicno znanje za različne naloge oz. delovna mesta v določenem sektorju, poleg tega pa učeči se

pridobijo poklicne kompetence vsaj na enem specializiranem področju dela. Sočasno predstavlja PSI tudi začetek kariernega razvoja posameznika, zato mora ob pridobivanju poklicnega znanja PSI v pomembnem deležu razvijati tudi kompetence za vseživljenjsko učenje in s tem učečega pripravljati na razmišljanje o nadaljnjem izobraževanju ter vodenje lastne kariere.

Na nacionalni ravni je vzpostavljen celovit sistem PSI, ki omogoča brez iskanja (parcialnih) rešitev, ustreznih le za določen segment podsistema, razvoj celotnega sektorja, upoštevajoč tudi razlike med posameznimi panogami. Zgolj poklici, ki so prepoznani kot perspektivni in so obenem dovolj kompleksni, da posameznika opremijo s širokim naborom znanj in kompetenc, zagotavljajo socialno varnost ter predstavljajo priložnost za karierni in osebni razvoj posameznika.

Začetno in nadaljnje poklicno izobraževanje sta neločljivo povezana, zato PSI vključuje in razvija tudi oblike nadaljnjega poklicnega izobraževanja in usposabljanja (npr. mojstrski izpiti, višješolski študijski programi, programi za izpopolnjevanje, sistem nacionalnih poklicnih kvalifikacij), kjer posamezniki svoje poklicne kvalifikacije nadgradijo oz. specializirajo v skladu s potrebami poklicnega delovanja oz. delovnega mesta.

3 Modernizacija poklicnega in strokovnega izobraževanja v Sloveniji

Vsakokratna Izhodišča so poleg metodološkega hkrati tudi programski dokument, saj mora biti priprava in izvedba izobraževalnih programov PSI zavezana podpori širšim procesom preobrazbe tako izobraževalnega sistema kot tudi drugih družbenih in gospodarskih procesov. Analiza izzivov in predlogov načel modernizacije PSI je tako obenem prispevek k razmisleku o nadaljnjem razvoju sistema PSI v Sloveniji.

3.1 Osrednji izzivi poklicnega in strokovnega izobraževanja v Sloveniji

Stalno spremljanje in evalviranje poklicnega in strokovnega izobraževanja, ki ga izvaja Center RS za poklicno izobraževanje (v nadaljevanju CPI), ob upoštevanju primerjalnih analiz in podatkov, kažejo, da se v Sloveniji soočamo z nekaterimi za nas

specifičnimi izzivi, pa tudi z izzivi, ki jih rešujejo tudi druge (evropske) države na tem področju. Identificirali smo 11 osrednjih izzivov.

- 1) Vse večja razdvojenost izobraževanja mladine in odraslih in preozko usmerjanje na začetno poklicno izobraževanje

V središču je izziv, kako okrepiti politiko vseživljenjskega učenja in s tem omogočiti ljudem vseh generacij in vseh okoliščin, da pridobijo najmanj formalno srednješolsko izobrazbo (poklic), se pripravijo na učenje in izobraževanje v različnih življenjskih obdobjih in imajo dovolj priložnosti za nadgrajevanja svoje izobrazbe ali kvalifikacije. V bolj operativnem smislu to pomeni, da je izziv, kako povezati in nadgraditi vse podsisteme vzgoje in izobraževanja v državi: srednješolsko izobraževanje za mlade in odrasle, sistem NPK, vajeništvo, višje strokovno izobraževanje, programe za izpopolnjevanje, izobraževanje in usposabljanje brezposelnih ipd. Večajo se potrebe po vzpostavitvi celovitejše strukture nadaljnega poklicnega izobraževanja. Vprašanje je, ali nam je pri tem lahko v pomoč SOK, kot orodje, ki omogoča razvoj sistemov izobraževanja.

- 2) Ne zadostno razviti mehanizmi za napovedovanje trendov in potrebnega znanja in kompetenc po sektorjih

Izboljšanje sistema PSI je odvisno od visokokakovostnih in pravočasnih vpogledov v dinamiko trga dela in novih povpraševanj po kompetencah. Trenutno predvsem opazimo, da spreminjajoči se gospodarski in družbeni megatrendi, kot so staranje delovne sile ter digitalni in zeleni prehodi, ustvarjajo nove zahteve po znanju in kompetencah ter preoblikujejo tako delovna mesta kot načine zaposlovanja. Z medresorskim in socialno partnerskim sodelovanjem bo potrebno razviti oz. nadgraditi mehanizme za analizo in napovedovanje trendov na trgu dela ter izkazane potrebe vgrajevati v oblikovanje politik izobraževanja in zaposlovanja.

- 3) Vloga socialnih partnerjev pri razvoju poklicnega izobraževanja odzivnega na potrebe gospodarstva

Čeprav poklicno in strokovno izobraževanje v Sloveniji temelji na socialnem

partnerstvu, evalvacije kažejo, da socialni dialog ne poteka na vseh ravneh na optimalen način. Razlogi so večplastni, med njimi izstopata nedorečenost delitve odgovornosti in pristojnosti, poleg tega pa je šolski sektor (MVI na sistemski in šole na izvedbeni ravni) gonilna sila celotnega PSI, tudi vajeništva znotraj njega. Ključni izziv je, kako optimizirati procese socialnega dialoga in opolnomočiti socialne partnerje, da bodo voljni in zmožni prevzeti večji del odgovornosti in bremen.

4) Povečan pomen in potreba po (novih) ključnih kompetencah – vezanih na digitalizacijo in trajnostni razvoj družbe in gospodarstva

S področjem ključnih kompetenc, zadnja leta zlasti tistih na področjih trajnostnega razvoja, zelenega prehoda in digitalnih kompetenc, se intenzivno ukvarja Evropska unija, ki razvija tudi številna operativna orodja, ki lahko služijo v pomoč državam članicam pri prenovi programov ter katalogov znanja in izpitnih katalogov. Na trgu dela se potrebe po ključnih kompetencah, tudi splošnem znanju, kažejo že dlje časa in v slovenskem PSI se umeščajo v programe že več kot dve desetletji. Potrebujemo pa nove premisleke o sami vsebini teh kompetenc in iskanju uspešnejših načinov za njihovo umeščanje v programe, izvajanje pedagoškega procesa in njihovo ocenjevanje.

5) Potreba po nadaljnjem razvoju poklicne pedagogike

Zaradi potreb po razvoju učnih pristopov, ki so primernejši za celovit razvoj poklicnih, ključnih in drugih vrst kompetencah, je pri pripravi programov in razvoju ustreznih pristopov k preverjanju in ocenjevanju znanja potrebno posebno pozornost nameniti nadaljnjemu razvoju poklicne pedagogike, zlasti (1) didaktičnim rešitvam, kjer bi v središče postavili samoodgovorno in sodelovalno učenje, ki temelji na reševanju izzivov (delovnih nalog oz. problemov), kjer se integrirano s poklicnim znanjem in spretnostmi razvijajo tudi metodološki, socialni in osebnostni vidiki poklicnih kompetenc; (2) učenju na delu in z delom in (3) ki upošteva kritično in ustrezno uporabo novih digitalnih tehnologij, vključno z umetno inteligenco.

6) Razpetost poklicnega izobraževanja v Sloveniji med odzivanjem na potrebe gospodarstva in znanjem, potrebnim za nadaljnji študij

Odlika slovenskega poklicnega in strokovnega izobraževanja je, da v primerjavi z drugimi državami omogoča pridobitev relativno široko zasnovanih poklicnih kvalifikacij in hkrati zaradi velikega deleža splošnoizobraževalnih vsebin v vseh tipih programov tudi relativno ustrezno pripravo na nadaljnji študij. Zagotavljanje vertikalne prehodnosti je eden od prednostnih ciljev poklicnega izobraževanja tudi v drugih državah. Usklajevanje obeh funkcij poklicnega in strokovnega izobraževanja je zahtevno in nikoli optimalno. V Sloveniji se trenutno kot največji izziv kaže na področju srednjega strokovnega izobraževanja. Nekateri programi srednjega strokovnega izobraževanja, ki sicer po definiciji dajejo dvojno kvalifikacijo, izgubljajo svojo poklicno funkcijo – zaradi spremenjenih potreb trga dela in aspiracij mladih – mnoge med njimi dejansko pripravljajo svoje dijake le še za nadaljnje izobraževanje, kar odpira tudi vprašanje pomena in funkcije poklicne mature: posledično marsikdo ne vidi več njenega pomena v izkazovanju poklicne kvalificiranosti, ampak le še kot (manj primeren) izkaz visokošolske zrelosti. Kažejo se tudi razlike med sektorji, ki jih bo potrebno bolje preučiti.

7) Vključevanje priseljencev v poklicno in strokovno izobraževanje

Priseljenci so v nižje in srednje poklicno (in deloma strokovno) izobraževanje vključujejo v vedno večjih deležih. V državi so bili v zadnjih letih uveljavljeni nekateri mehanizmi, ki njihovo vključevanje lajša (omogočeni so tečajji slovenskega jezika, za dijake se pripravi individualizirani načrt izobraževanja, na voljo so (bila) številna izobraževanja za učitelje tako slovenskega jezika kot vse ostale, objavljena so bila številna didaktična gradiva ipd.). Kljub temu šole poročajo o številnih izzivih, ki jih je potrebno nasloviti: pripraviti ustrezne študije, zbrati natančne podatke in naj tej osnovi dopolniti obstoječe možnosti vključevanja, prilagojena specifikam poklicnega izobraževanja.

- 8) Oblikovanje izobraževalnih ekosistemov, povezovanje struktur in inštitucij, vloga šolskih centrov in MIC-ev (mreža šol in programov), financiranje

Večji šolski centri se z zahtevami sodobnega poklicnega in strokovnega izobraževanja lažje srečujejo, saj imajo na voljo več kadra, boljšo opremo in infrastrukturo, večje finančne zmogljivosti. Lažje vzpostavljajo tesne stike z lokalnim gospodarstvom in lažje prilagajajo učni proces specifikam programov in dijakov. Izziv ostajajo manjše šole, ki imajo lahko pomemben doprinos v lokalni skupnosti, a svojim dijakom precej težje zagotavljajo optimalne pogoje za izobraževanje. Izziv ostaja tudi mreža izobraževalnih programov, kar se v najbolj izostreni obliki kaže pri vajeniški obliki izobraževanja, kjer se dogaja, da so maloštevilni vajenci, vključeni v isti izobraževalni program, razpršeni po več šolah, kar prinaša s seboj velike organizacijske izzive in zmanjšuje kakovost vajeništva. Medpodjetniški izobraževalni centri h kakovosti poklicne usposobljenosti pomembno prispevajo, a evalvacije kažejo, da njihova vloga ni povsem dorečena ter da bi lahko zlasti na področju vajeništva in izobraževanja odraslih odigrali še pomembnejšo vlogo. Izzivi se kažejo tudi na področju financiranja poklicnega in strokovnega izobraževanja, zlasti na področju izobraževanja odraslih in na področju vajeništva, kjer levji delež prihaja iz državnega proračuna in evropskih projektnih sredstev, premalo pa je še prispevka s strani gospodarstva.

- 9) Učinkovit in dostopen sistem poklicne orientacije za celotno populacijo oz. različne cilje skupine

Razmere v družbi in na trgu dela pogosto krojijo tudi razmisleke o izbiri poklica. Mladi se pri odločitvah o nadaljevanju izobraževanja soočajo s številnimi izzivi, kot so negotovi prehodi v odraslost ali odsotnostjo jasne namere, odrasli pa, pogosteje kot v preteklosti, želijo svoj poklic zamenjati ali nadgraditi. Slovenija sodi v skupino držav, ki ima na formalni ravni dobro urejen sistem karijerne orientacije, bistveno večji izziv pa predstavlja njeno dosledno izvajanje tako pri mladostnikih kot odraslih. Karierno svetovanje je lahko razumljeno tudi kot varovalni dejavnik pred negativno izbiro, a mora biti zastavljeno dovolj široko, upoštevati interese posameznika, ne zgolj njegovo uspešnost v šoli. Ohranjati in krepiti velja učinkovit in dostopen sistem poklicne orientacije po celotni vertikali, od osnovnošolskega, preko srednješolskega

izobraževanja do izobraževanja odraslih, v katerem je vsakemu posamezniku, ki se znajde na prehodu zagotovljena kakovostna in dovolj široka karierna orientacija, ki v ospredje postavi njegove interese ter upošteva tudi posameznikove značilnosti in motivacijo za izobraževanje.

10) Pomanjkanje kadrov in nezadostna/ neustrezna pedagoška usposobljenost, nezadostne izkušnje iz gospodarstva

Za zagotavljanje kakovostnega sistema PSI so ključnega pomena visoko strokovno in pedagoško usposobljeni učitelji in mentorji, a se trenutno ta del sistema še v nekoliko večji meri, kot ostali deli, sooča s problematiko pomanjkanja kadra. Težavo pogloblja odsotnost celovitega sistema spremljanja dinamike delovne sile, preko katere bi lahko spremljali in napovedovali prihodnje potrebe po različnih profilih učiteljev, kar bi omogočilo tudi pravočasno in sistematično pripravo na morebitne prihajajoče kadrovske primanjkljaje. Poleg pomanjkanja kadra se je znotraj PSI potrebno soočiti tudi z izzivom, na kakšen način motivirati vrhunške strokovnjake, ki so zaposleni v gospodarstvu, da se zaposlijo v šolstvu ter jih opremiti s tistimi pedagoškimi in andragoškimimi znanji, ki jih potrebujejo za delo z zelo raznoliko populacijo, ki se izobražuje v PSI. Učitelji, ki prihajajo iz gospodarstva lahko z vrhunskim strokovnim znanjem pomembno doprinesejo k poklicni in strokovni izobrazbi učečih se, a je potrebno zagotoviti, da bodo tudi primerno pedagoško in andragoško usposobljeni. Slednje trenutno predstavlja velik izziv, saj se kaže, da obstoječi programi za pridobitev pedagoško andragoške izobrazbe pogosto niso ustrezno vsebinsko prilagojeni kandidatom, ki se zaposlujejo v PSI. Prav tako pa izziv predstavlja pomanjkanje izkušenj iz gospodarstva pri učiteljih, kar lahko pogloblja razkorak med izobraževanjem in razvojem sektorskega trga dela.

11) Nezadostni sistemski pristopi h kakovosti poklicnega in strokovnega izobraževanja, nezadostno upravljanje sistema na podlagi podatkov

Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju šolam nalaga zagotavljanje kakovosti na osnovi kazalnikov kakovosti, ki jih določi pristojni strokovni svet in so zasnovana na podlagi skupnega evropskega okvira zagotavljanja kakovosti v poklicnem in strokovnem izobraževanju. V podporo šolam pri zagotavljanju kakovosti

na CPI deluje Nacionalna referenčna točka EQAVET, ki nudi usposabljanja, pripravlja priročnike, širi primere dobrih praks in podobno. Ne CPI in ne MVI pa poročil šol ne spremljata in evalvirata redno. Šole same, tudi ob strokovni podpori, niso zadostno zagotovilo za kakovostno poklicno in strokovno izobraževanje; to odgovornost je potrebno prevzeti tudi na nacionalni ravni. V sedanji ureditvi so mehanizmi zagotavljanja kakovosti v Sloveniji omejeni na spremljanje uvajanja novih izobraževalnih programov s strani pristojnih zavodov ter prek evalvacijskih študij, ki jih naroči Svet za kakovost in evalvacije, ki ministru lahko predlaga tudi merila in postopke za ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti. CPI redno opravlja evalvacije posameznih segmentov uvajanja in izvajanja izobraževalnih programov, v operativne postopke pa so mehanizmi zagotavljanja kakovosti integrirani le v slovensko ogrodje kvalifikacij in register kvalifikacij SOK. Kaže se, da tako na nacionalni kot na institucionalni ravni sistemi ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti še niso optimalno razviti in izkoriščeni, z uvedbo vajeniške oblike izobraževanja se krepi tudi potreba po nadaljnjem razvoju mehanizma zagotavljanja kakovosti na področju usposabljanja v podjetjih.

3.2 Načela modernizacije sistem poklicnega in strokovnega izobraževanja

Na osnovi predstavljenih izzivov in upoštevajoč dosedanje izsledke evalvacij CPI, primerjalnih študij in razprav, smo oblikovali načela modernizacije sistema poklicnega in strokovnega izobraževanja. Pri načelih nas vodi ideja, da bo uspešno zaključena srednješolska izobrazba (in pridobljen poklic, kjer je relevantno) postala minimalni nacionalni (civilizacijski) standard, h kateremu pomembno prispeva tudi poklicno in strokovno izobraževanje za mlade in odrasle.

- 1) Vseživljenjski in inkluzivnostni pristop naj postane temeljno načelo pri nadaljnjem razvoju sistema poklicnega in strokovnega izobraževanja, izobraževalnih programov, kvalifikacij, oblik izobraževanja in mest izobraževanja. Načelo uresničujemo na dva načina:
 - s povezovanjem in nadgrajevanjem podsistemov poklicnega in strokovnega izobraževanja, ki naj zajemajo celotno formalno izobraževanje kot tudi dimenzije neformalnega in priložnostnega učenja

in z delovnimi izkušnjami pridobljenega znanja in s tem povezanega priznavanja znanja pridobljenega v različnih podsistemih. Pri tem se lahko opremo na slovensko ogrodje kvalifikacij (SOK), katerega cilj je podpreti vseživljenjsko učenje, povezati podsisteme slovenskega sistema izobraževanja ter izboljšati preglednost, dostopnost in kakovost kvalifikacij.

- z odzivanjem na potrebe in specifične različnih ciljnih skupin glede na njihovo starost (mladi, odrasli), glede na njihove kognitivne in funkcionalne zmožnosti (nadarjeni, osebe s posebnimi potrebami), ali glede na druge življenjske okoliščine, ki vplivajo na njihove možnosti izobraževanja in učenja (ljudje z nizkim socialno-ekonomskim statusom, manjšine, priseljenci, begunci idr.). Okrepiti želimo vključujočo naravo poklicnega in strokovnega izobraževanja, ki omogoča razvoj potencialov in podpira odličnosti pri vseh. Pri tem se kažejo tudi potrebe po razvoju posebnih oblik izobraževanja, tudi pred-poklicnih, ki zagotavljajo vključitev v programe PSI.

- 2) Rešitve se oblikujejo v dialogu med različnimi ministrstvi in socialnimi partnerji z jasnim prevzemanjem odgovornosti vseh akterjev, ki skupaj zagotavljajo boljšo odzivnost izobraževanja na potrebe trga dela. Sistemske in programske rešitve se pripravljajo v sodelovanju in so-prispevanju vseh deležnikov.
- 3) Skrb za ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti naj postane sestavni del posameznih korakov nadaljnjega razvoja PSI kot tudi integralni del sistema PSI, ki zajema tako nacionalno (oblikovanje strategij in akcijskih načrtov, spremljanje letnih poročil, zbiranje podatkov, prenova kazalnikov kakovosti) kot institucionalno raven (okrepiti podporo šolam in podjetjem pri zagotavljanju kakovosti).
- 4) Gojimo sektorski pristop pri razvoju različnih oblik poklicnega in strokovnega izobraževanja. Zaradi zviševanja zahtev poklicev krepimo zahtevnost in fleksibilnost srednjega poklicnega izobraževanja, vključno s povečanjem ponudbe programov za proizvodni, storitveni in trgovinski sektor. S sektorsko usklajenim razvojem programov srednjega strokovnega izobraževanja krepimo

tako njihovo poklicno prepoznavnost kot prehodnost na višješolski in visokošolski sektor.

- 5) Pri razvoju izobraževalnih programov se upoštevajo poklicni standardi ter analize trga dela, potrebe podjetij in predvideno rast zaposlovanja v določenem sektorju. Z mednarodnimi primerjavami zagotavljamo enakovrednost kvalifikacij z drugimi državami članicami ter omogočamo internacionalizacijo PSI.
- 6) Razvijamo odprte in prilagodljive izobraževalne programe tako, da šola z izbirnim delom kurikula, odprtim kurikulumom, izvajanjem fleksibilnih učnih poti, vključno z vajeništvom ter priznavanjem znanja pridobljenega po drugih poteh ter ustreznimi izpitnimi režimi odgovorijo na potrebe lokalnega okolja in karierne cilje dijakov in drugih udeležencev. Šole in podjetja tesno sodelujejo pri vključevanju odraslih in tudi specifičnih skupin kot npr. priseljenci. Fleksibilizacijo povezujemo z okrepljeno poklicno / karierno orientacijo.
- 7) Nadalje razvijamo sinergije med izobraževanjem v šoli in usposabljanjem na delovnem mestu, vključno z vajeništvom, ter razvijamo nove oblike sodelovanja med šolo in podjetjem. Dopolnjujemo vizijo vajeništva, razvijamo vajeniško obliko izobraževanja tudi za zahtevnejše poklice. Vajeništvo krepimo v sektorjih, ki izkazujejo interes s kakovostnimi učnimi mesti in dosegajo dobre rezultate.
- 8) Z večjo odprtostjo in fleksibilnostjo izobraževalnih programov se kaže tudi potreba po večji transparentnosti in javnosti šolskih izvedbenih kurikulumov. Omogočiti je potrebno, da bodo bogastvo odprtega kurikula lahko koristile vse šole. Z digitaliziranim kurikulumom bomo dosegli večjo javnost šolskih izvedbenih kurikulumov, večjo kakovost katalogov znanja in izmenjavo dobrih praks. Dostopnost informacij bo omogočala pripravo analiz in razvoj nadaljnjih sistemskih rešitev.
- 9) Razvijamo poklicno pedagogiko, zlasti nove didaktične modele, ki v središče postavljajo poklicne kompetence, učenje z izzivi, sodelovalno učenje in poudarjajo pomen ključnih kompetenc, vključno z digitalnimi in zelenimi kompetencami. Nadalje razvijamo modele učenja na delu in povezovanja šol in

podjetij in izobraževanja v različnih, tudi virtualnih in kombiniranih učnih okoljih.

- 10) V luči zagotavljanja visoke kakovosti PSI sistematično skrbimo za profesionalni razvoj učiteljev. Vrhunsko strokovno in pedagoško usposobljeni učitelji so cilj, ki ga želimo zasledovati, zato na ravni države zagotavljamo sistemske rešitve, skozi katere bodo kandidati za učitelje v PSI lahko strokovno in pedagoško odličnost tudi dosegali in jo vseskozi tudi obnavljali ter nadgrajevali.

4 Smernice za pripravo izobraževalnih programov poklicnega in strokovnega izobraževanja

V tem poglavju so kot podlaga za pripravo revidiranih Izhodišč predstavljeni ključni cilji, pristopi in metodološka izhodišča prenove in razvoja izobraževalnih programov PSI. V nadaljnjih korakih se bodo predstavljene smernice ob socialno-partnerskem dialogu operacionalizirale v dokumentu revidiranih Izhodišč.

4.1 Socialno partnerski in sektorski pristop pri pripravi izobraževalnih programov

Izobraževalni programi naj se pripravljajo po celovitih strokovnih področjih (sektorjih), pri čemer sodobno postavljeni poklicni standardi predstavljajo integrirano fazo procesa priprave programov. Pri tem upoštevamo rezultate analiz in raziskav tako na področju (sektorskega) trga dela kot tudi ponudbe izobraževanja in drugih kvalifikacij. S ciljem zagotavljanja primerljivosti izobraževalnih programov in kvalifikacij v državah članicah Evropske unije, upoštevamo tudi izsledke mednarodnih primerjav. V celotnem postopku od začetnih analiz do oblikovanja ustreznih kvalifikacij in izobraževalnih programov sodelujejo socialni partnerji (asociacije delodajalcev in delojemalcev), izvajalci (predstavniki šol in podjetij) ter različna ministrstva.

Z namenom zagotavljanja celovitega pristopa pri pripravi programov ter zagotavljanja kakovosti ter primerljivosti izobraževalnih programov, so izobraževalni programi pripravljani skladno z Izhodišči. CPI kot krovna institucija za PSI koordinira

in usmerja pripravo vseh izobraževalnih programov ter obenem skrbi, da so programi pripravljani v sodelovanju s socialnimi partnerji ter izvajalci (tako šole kot podjetja).

Na podlagi predhodne analize in opredeljenih delovnih in poslovnih procesov na strokovnem področju (poklicni standardi), CPI v sodelovanju s socialnimi partnerji pripravi predlog nazivov poklicne oz. strokovne izobrazbe skupaj z njihovimi profili. Programi PSI ne smejo biti usmerjeni v kompetence, ki bi jih potrebovala posamezna podjetja, temveč morajo odražati širši nabor poklicnih in ključnih kompetenc na nekem strokovnem področju in interese vseh deležnikov. Po drugi strani pa mora PSI postati bolj prožno, diferencirano in odprto za potrebe podjetij ter spremembe v svetu dela in širši družbi.

Pri oblikovanju ponudbe izobraževalnih programov na posameznem strokovnem področju, naj se upošteva vseživljenjskost poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja. Pripravijo se tako programi za začetno kot nadaljevalno PSI, kot so mojstrski izpiti, programi usposabljanja in izpopolnjevanja itd. Jedro začetnega PSI sestavljajo programi srednjega poklicnega in srednjega strokovnega izobraževanja. S stališča trga dela v nekaterih sektorjih ni več potrebe po različnih stopnjah kvalifikacij na področju srednjega izobraževanja, saj se zahteve po znanjih in kompetencah spreminjajo, v nekaterih sektorjih se krepi potreba po kvalifikacijah na višjih ravneh (višje in visokošolske kvalifikacije). Dobro razumevanje in ustrezni podatki o trendih ter smereh razvoja v posameznih sektorjih ter zahtevanih znanjih in kompetencah ter širši strateški cilji morajo biti vodilo za odločanje o vrstah programov in zahtevanih znanjih in kompetencah.

4.2 Cilji priprave izobraževalnih programov poklicnega in strokovnega izobraževanja

Priprava izobraževalnih programov temelji na naslednjih ciljih:

- 1) Jedro izobraževalnih programov so delovni in poslovni procesi ter priprava na zaposlitev oz. samozaposlitev

Pri načrtovanju in izvajanju izobraževalnih programov v PSI se v ospredje postavlja razvoj ključnih in poklicnih kompetenc. Kompetence so izkazane zmožnosti

uporabe znanja, spretnosti ter osebnostnih, socialnih in metodoloških sposobnosti v delovnih in učnih situacijah ter poklicnem in osebnem razvoju.

Kompetenčno zasnovani ter na delovnih in poslovnih procesih temelječi programi PSI predpostavljajo odmik od ustaljenih načinov poučevanja in učenja, ki pogosto postavlja ločnico med različnimi vrstami znanja (splošno izobraževalno vs. strokovno; teoretično vs. praktično). Učenje skozi delovne in poslovne procese, ki v ospredje postavi delovanje posameznika, smiselno povezuje različne vrste znanja, cilje splošno izobraževalnih predmetov s strokovnimi ter omogoča celovito usvajanje tako poklicnih in ključnih kompetenc kot tudi splošnega znanja. Na ta način odpiramo programe PSI tudi novih oblikam sodelovanja med šolami in podjetji.

Tako zasnovani izobraževalni programi učečim se omogočajo, da se usposobijo za strokovno ustrezno in samostojno delovanje v okviru delovnih in poslovnih procesov določenega poklica in si pridobijo ustrezne delovne izkušnje. Na delovne in poslovne procese osredotočeno izobraževanje je v prilagojeni organizacijski obliki primernejše tudi za vključevanje odraslih ter pripravo učečih se na različne oblike in vrste zaposlitve, vključno s samozaposlitvijo.

2) Vključevanje ključnih kompetenc

V katalogih znanja in izpitnih katalogih bomo s kompetenčno zasnovanim ter na delovnih in poslovnih procesih temelječim pristopom zagotovili tudi usvajanje ključnih kompetenc. Le-te se po eni strani uresničujejo skozi t.i. skupne cilje, ki bodo vključeni v kataloge znanja splošnoizobraževalnih predmetov oz. drugih enot kurikula (npr. aktivno državljanstvo), po drugi strani pa skozi metodološke, socialne in osebnostne vidike razvoja poklicnih kompetenc, ki sestavljajo strokovne module. Pri tem bomo posebno pozornost namenili ključnim kompetencam na področjih trajnostnega razvoja, zelenega prehoda in digitalnih kompetenc.

3) Vloga splošnoizobraževalnih predmetov

Splošnoizobraževalni predmeti so tako z vidika zagotavljanja splošne izobraženosti, ustreznega znanja za nadaljnji študij kot tudi celovite priprave na delo v poklicu pomemben del programov PSI in zaradi večjega pomena t. i. skupnih ciljev bistveno prispevajo k celovitosti poklicne oz. strokovne izobrazbe.

Skladno z minimalnimi standardi vsi programi PSI zagotavljajo ustrezen minimalni obseg splošnoizobraževalnih predmetov, ki se ohranja v dosedanjem obsegu. V kolikor poklicne kompetence zahtevajo dodatno splošno znanje (predvsem naravoslovnih predmetov) se vsebina in obseg splošnoizobraževalnih predmetov v posameznih izobraževalnih programih lahko prilagodi.

4) Celovita poklicna oz. strokovna izobrazba in modularna struktura izobraževalnih programov

Celovita poklicna izobrazba oz. poklic, ki posamezniku zagotavlja kvaliteten prehod na trg dela, ustrezno osnovo za razvoj poklicne kariere in za nadaljnje izobraževanje, je osnovno vodilo strukturiranosti programov PSI. Izobraževalni programi zato niso prilagojeni kratkoročnim zahtevam posameznih podjetij glede pričakovanih kompetenc, temveč zajemajo širši nabor potrebnih ključnih in poklicnih kompetenc v določenem sektorju.

Da bi bilo PSI prožnejše in bi tako – ob usmerjenosti v celovito poklicno oz. strokovno izobrazbo – lažje odgovarjalo na potrebe gospodarstva in bilo privlačnejše za učeče se, so programi strukturirani po principu modularnosti. Strokovni moduli pomenijo strukturiranje izobraževalnih programov v skladu z delovnimi in poslovnimi procesi ter omogočajo povezovanje različnih vrst znanja.

Modularizirani izobraževalni programi so odvisno od sektorja, strukturirani z obveznimi in izbirnimi moduli, ki jih šola (lahko) v skladu s potrebami lokalnega okolja nadgradi tudi z moduli odprtega kurikula. Tako zasnovani moduli ob povezovanju različnih poklicev na določenem sektorju povečajo preglednost kurikulov, posamezniku omogočajo izobraževanje, ki je skladno z njegovo karierno potjo, zvišajo stopnjo vključenosti odraslih v PSI ter poenostavijo vključevanje novih (na lokalnih potrebah utemeljenih) strokovnih modulov. Modularizacija programov na ta način preprečuje drobljenje programov, saj omogoča oblikovanje manjšega števila programov, prilagajanje ciljev posameznim skupinam podjetij, fleksibilno izvedbo za različne ciljne skupine ter tudi različne poti certificiranja s priznavanjem znanja pridobljenega z delom in izkušnjami.

5) Učenje v šoli in podjetjih

Celovita poklicna usposobljenost se razvija s povezovanjem različnih vrst splošnega in strokovnega znanja ter spretnosti. Za opravljanje poklica so vse enako pomembne, a jih ni mogoče pridobiti zgolj z učenjem v institucionaliziranih oblikah izobraževanja, zato PSI vzpostavlja ustrezna razmerja med učenjem v šoli in učenjem v podjetjih (in drugih organizacijah). Učenje na delu omogoča hitrejše odzivanje izobraževanja na tehnološki razvoj v posamezni panogi ter spremembe v strukturi dela. Skozi tovrstno obliko učenja učeči se usvajajo tiste vidike poklicnih kompetenc, ki jih zgolj učenje v šoli ne more zagotavljati, so pa izjemno pomembni za doseganje celovite poklicne usposobljenosti. Učenje v realnem delovnem okolju pomembno doprinaša k zmanjševanju razkoraka med izobraževanjem in potrebami na trgu dela, povezovanje izkušenih delavcev in učečih se omogoča hitrejši razvoj profesionalne identitete ter odpira tudi prostor za inovacije.

Glede na specifične posameznih tipov izobraževalnih programov v PSI (NPI, SPI, SSI, PTI) je obseg in cilje učenja na delu smiselno načrtovati glede na posamezno raven in posebnosti sektorja. V programih NPI ter SPI lahko učenje na delu predstavlja jedro, na katerega se pomembno vežejo tudi cilji splošno izobraževalnih predmetov ter strokovnih modulov.

Tovrstno učenje mora biti med seboj smiselno vsebinsko povezano ter se dopoljevati tako na ravni kurikularnih dokumentov kot tudi na izvedbeni ravni. Vajeniško obliko izobraževanja je smiselno spodbujati v panogah, kjer je zanjo izražen interes ter so zagotovljeni pogoji za izvajanje. Na vajeništvu temelječa oblika izobraževanja naj postane prednostni način vključevanja v PSI vseh skupin odraslih, vključno z brezposelnimi.

6) Sodelovalno učenje in kombinirano izvajanje izobraževanja z uporabo digitalnih tehnologij

Izobraževalni programi v PSI so ne glede na obliko izvedbe, zasnovani na način, da v čim večji možni meri vključujejo različna učna mesta ter pri učečih se spodbujajo samostojno in odgovorno delovanje, problemsko in sodelovalno učenje ter razvoj digitalnih kompetenc in učenje učenja.

Vključevanje tehnologije v izobraževanje lahko izboljša dostopnost ter vpliva na

povečanje vključenosti v izobraževanje ter učinkovitosti PSI. Sodobni pristopi, kot je kombinirano izobraževanje, ki združuje učenje v šoli ter učenje v spletnih učnih okoljih, lahko skozi ustrezne didaktične koncepte ter ob pravno formalni ureditvi na učinkovit način poveže različna učna mesta (učenje v šoli, podjetjih, medpodjetniških centrih) s samostojnim (individualnim) učenjem posameznika. Zaradi fleksibilnosti ter različnih organizacijskih/izvedbenih možnosti je ta oblika izobraževanja primerna tako za mladostnike kot odrasle. Ker uvajanje tehnologije v izobraževanje prinaša spremenjene načine učenja, terja tudi drugačne pedagoške razmisleke. Ob uvajanju se bodo na novo opredelila področja odgovornosti tako učiteljev kot mentorjev. Na drugi strani pa bo kombinirano izobraževanje spodbudilo tudi nove oblike sodelovanja med partnerji v sektorjih, regionalnih in mednarodnih mrežah PSI.

4.3 Strokovni moduli, povezovanje različnih vrst znanja oziroma kompetenc

Pri razvoju programov PSI že od leta 2001 zasledujemo cilj povezovanja različnih vrst znanja in razvoja ključnih in poklicnih kompetenc, ki se uresničuje skozi strokovne module. S kompetenčno in modularno zasnovo želimo izboljšati koherentnost in fleksibilnost izobraževalnih programov, povezati različna učna okolja v šoli (učilnica, laboratorij, delavnica...), kot tudi učenje v šoli z učenjem v podjetjih in tudi v spletnih učnih okoljih ter vzpodbuditi razvoj novih didaktičnih rešitev in večje sodelovanje med učitelji splošnoizobraževalnih predmetov in strokovnih modulov ter mentorji v podjetjih. Problemsko, projektno in sodelovalno učenje in poučevanje, v ospredje postavlja poklicno delovanje, spodbuja refleksijo, olajša pridobivanje uporabnega znanja in izkušenj, in spodbudilo bolj tesno in ciljno sodelovanje šole in podjetij. Skupaj s poklicnimi kompetencami učeči se razvijajo tudi ključne kompetence, ki so prenosljive med različnimi poklici in okolji. Le-te so postavljene v jedro ciljev poklicnega izobraževanja.

Programi poklicnega izobraževanja temeljijo na strokovnih modulih, ki jih opredeljujemo z v delo usmerjenimi in procesno povezanimi poklicnimi in ključnimi kompetencami. Ob tem si učeči pridobiva znanje tudi s splošnoizobraževalnimi predmeti, ki so obogateni s skupnimi cilji.

Pri oblikovanju strokovnih modulov upoštevamo naslednja načela:

- *Usmerjenost v poklicne kompetence:* V izobraževalnih programih so poklicne kompetence, ki jih morajo učeči pridobiti, izhodišče in cilj pouka v šoli in usposabljanja v podjetjih. Opis učnih ciljev, ki temelji na poklicnih kompetencah, upošteva strokovno-tehnične, metodološke, socializacijske in osebne razsežnosti.
- *Usmerjenost v delovne in poslovne procese:* Poklicne kompetence je treba vedno razumeti v okviru delovnih in poslovnih procesov znotraj posameznega poklica. Izhodišče za strukturiranje strokovnih modulov in povezovanje različnih vrst znanja, so torej delovni in poslovni procesi.
- *V učne izide usmerjeni opisi ciljev:* V izobraževalnih programih so poklicne kompetence opisane kot v rezultate usmerjeni učni cilji (učni izidi). Usmerjenost v učne izide je pomembno orodje za prožnost izvajanja izobraževalnih programov, saj se poučevanje in učenje usmerjata na učne cilje, kar daje šolam in podjetjem več maneverskega prostora. Z usmerjenostjo k učnim izidom se paradigma izvajanja kurikula prenese od zagotavljanja vhodnih vrednosti k zagotavljanju kakovosti učnih izidov.

Usmerjenost v povezanost ključnih kompetenc s poklicnimi kompetencami: ključne kompetence se vključujejo na način, da se smiselno povezujejo s poklicnimi kompetencami. S preišljenim vključevanjem ključnih kompetenc v strokovne module se zagotavlja celovitost poklicne oz. strokovne izobrazbe in njihova prenosljivost med različnimi poklici, strokami in okolji.

Obrazložitev pojmov

Strokovni modul je enota izobraževalnega programa, katerega temeljni cilj je razvoj poklicnih kompetenc in priprava udeležencev na delovanje v določenem poklicu oz. poklicnem področju (sektorju). V primerjavi s tradicionalnimi šolskimi predmeti, koncept strokovnega modula predstavlja menjavo perspektive. Pomeni odmik od predmetne oz. znanstvene sistematike k postavitvi delovnih in poslovnih procesov v središče poučevanja in učenja. V središču ni več teorija ob kateri je potrebno obravnavati čim več praktičnih primerov, ampak je v ospredje postavljeno izvajanje delovnih procesov in samostojno delovanje učečega oz. razvoj njegovih poklicnih kompetenc. To zahteva od udeležencev aktivni pristop, stalno refleksijo svojega dela in postopno usvajanje sistematičnega znanja, ki podpira izvajanje delovnih nalog. Tako postavljeni strokovni moduli so vodilo tako pri pouku v šoli, kot tudi pri

usposabljanju v podjetjih.

Kompetence so razvijajoče se zmožnosti posameznikov, da uporabljajo znanje, spretnosti in sposobnosti za ustvarjalno, učinkovito ter etično delovanje v kompleksnih, nepredvidljivih in spremenljivih okoliščinah v poklicu, družbenem in zasebnem življenju. Izpostavlja se zmožnost delovanja in uporabe znanja in spretnosti, ter metodoloških, osebnostnih in socialnih vidikov kompetence.

- **Poklicne kompetence** so v prvi vrsti usmerjene v poklicno delovanje ter pomenijo sposobnost samostojnega in neodvisnega izvajanja delovnih nalog kar vključuje strokovno-tehnični, metodološki, socializacijski in osebnostni vidik razvoja kompetenc. Našteti vidiki poklicnih kompetenc so o medsebojno prepleteni in povezani ter se ne morejo obravnavati oz. razvijati ločeno drug od drugega. Po drugi strani pa jih lahko mislimo ločeno z namenom, da jih ustrezno definiramo in jim tudi damo ustrezen poudarek pri razvoju in vrednotenju.
- **Ključne kompetence** so zmožnosti, ki jih skupaj s poklicnimi kompetencami razvijejo učeči se v programih poklicnega in strokovnega izobraževanja. Za ključne kompetence je značilno, da so uporabne v različnih okoljih; bolj ali manj prenosljive med različnimi poklici, strokami in okolji; posamezniku omogočajo poklicno mobilnost, socialno vključenost in soočanje s hitrimi spremembami na trgu dela in v osebnem ter družbenem življenju in njihovo sooblikovanje. Predstavljajo jedro vsake poklicne oz. strokovne izobrazbe. Pri prenovi programov bomo posebno pozornost namenili naslednjim ključnim kompetencah: digitalne kompetence, kompetence za trajnost, podjetnost in finančna pismenost, učenje učenja, varovanje zdravja pri delu, celostno zdravje in dobro počutje (dobrobit), medkulturna kompetenca, umetnost in državljanstvo, načrtovanje in vodenje kariere.

4.4 Minimalni standard splošnoizobraževalnih predmetov

Minimalni standard splošnoizobraževalnih predmetov v posameznih vrstah programov se ohranja glede na Izhodišča 2019, obseg se uskladi z dejanskim obsegom pouka. Obseg pouka v programih PSI je definiran s 37 tedni pouka letno oz. 33 tedni za zaključni letnik ter s 30 urami pouka tedensko, brez športne vzgoje. Pri obsegu splošnoizobraževalnih predmetov upoštevamo minimalni obseg usposabljanja v podjetjih, ki je 4 tedne v programih NPI, 24 tednov v programih SPI, 8 tednov v programih SSI ter 2 tedna v programih PTI. Poleg tega je potrebno upoštevati tudi ustrezen obseg aktivnega državljanstva in interesnih dejavnosti. Glede na ta okvir se v Izhodiščih poenoti minimalni obseg splošnoizobraževalnih predmetov, in obstoječi minimalni standard, po vrstah programov, usklajenega z dejanskim obsegom pouka. Glede na dejanski obseg pouka, se prilagodil tudi obseg strokovnega pouka v šoli.

5 Predlog strukture revidiranih Izhodišč

- Uvod (razlogi za posodobitev, ključne spremembe,...)
- Izzivi poklicnega in strokovnega izobraževanja v Sloveniji
- Ključni pojmi
- Usmeritve in načela priprave izobraževalnih programov – vključno s fazami modernizacije
- Socialno partnerski in sektorski pristop ter enotnost postopka priprave izobraževalnih programov
- Cilji priprave izobraževalnih programov v poklicnem in strokovnem izobraževanju
- Sestavine izobraževalnih programov v poklicnem in strokovnem izobraževanju
- Strukturni modeli predmetnikov (jedrni in izbirni strokovni moduli)
- Kompetenčni pristop pri pripravi kurikularnih dokumentov
- Vloga šole in podjetij pri izvajanju izobraževalnih programov ter sodelovanje med njimi
- Programi začetnega poklicnega in strokovnega izobraževanja
 - Programi srednjega poklicnega izobraževanja
 - Programi srednjega strokovnega izobraževanja

6 Viri in literatura

- Cedefop. (2017). The changing nature and role of vocational education and training in Europe. Volume 1: Conceptions of vocational education and training: an analytical framework. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Cedefop. (2020). Vocational education and training in Europe, 1995-2035: scenarios for European vocational education and training in the 21st century. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Ermenc, K. (ur.). (2012). Z evalvacijo do sprememb. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja. (1996).
- Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja. (2001). Dostopno na: <https://cpi.si/wp-content/uploads/2020/08/izhodisca.pdf> (9. 12. 2022)
- Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja. (2016).
- Dopolnjena izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja. (2019). Dostopno na: https://cpi.si/wp-content/uploads/2021/05/Dopolnjena_IZHODISCA_cistopis.pdf (9. 12. 2022)
- Maclean, R. in Wilson D. (ur.). (2009). International Handbook of Education for the Changing World of Work. Bridging Academic and Vocational Learning. Bonn: Springer.
- Mažgon, Jasna, Ermenc, Klara S., Štefanc, Damijan. Individualizacija v programih srednjega poklicnega izobraževanja : drugo poročilo o rezultatih empirične raziskave na pilotnih šolah v projektu MIND+. Elektronska izd. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje, 2021
- Mažgon, Jasna, Ermenc, Klara S., Štefanc, Damijan, Čop, Jelka (avtor, urednik), Belasić, Ivana (urednik). Individualizacija v programih srednjega poklicnega izobraževanja: prvo poročilo o rezultatih empirične raziskave na pilotnih šolah v projektu MIND+. Elektronska izd. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje, 2020.

- Pevec Grm, S., Ermenc, K. S., Mali, D., Hvala Kamenšček, P., Silvar, B., Pogačnik, Š. in Kovač, M. (2006). Kurikul na nacionalni in šolski ravni v poklicnem in strokovnem izobraževanju. Metodološki priročnik. (D. Škapin, Ured.) Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje. Dostopno na: <https://cpi.si/wp-content/uploads/2020/08/kurikul.pdf> (30. 11. 2022)
- Rojewski, J. W. (2009). A conceptual framework for technical and vocational education and training. V: Maclean, R.; Wilson, D. (ur). International handbook of education for the changing world of work. Dordrecht: Springer, 1, str. 19-39.
- Saar, E., Roosmaa, E.-L. in Martma, L. (2022). Report on Recent Changes in European Education Systems. RASI toimetised nr 15. Tallinna Ülikool.
- Skupaj razvijamo potenciale vsakega dijaka. (2021). CPI - Center RS za poklicno izobraževanje.
- Slovensko ogrodje kvalifikacij. (2020). Slovensko ogrodje kvalifikacij.
- Specifike učenja v podjetjih. (2021). CPI - Center RS za poklicno izobraževanje.